

BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOG HAMDA MUTAXASSISLARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHALARI

Mattiyeva Fotima Xolnizoz Qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Institutini Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim pedagog hamda mutaxassislarining kasbiy kompetentligini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari haqida mulohaza yuritiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, pedagog, kasbiy kompetentlik, ta'lim-tarbiya, pedagogik mahorat, nazariy va amaliy bilimlar.

KIRISH

Bugungi kunda ustoz va pedagoglarning o'rnini, ularning ta'lim tizimida vazifa va burchlari beqiyosdir. O'qituvchi o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida bilim, ko'nikma, malaka va shu bilan birgalikda hayotiy tajriba, insoniylik, vatanparvarlik haqida ham ma'lumotlar beradi va bu narsalarni yoshlar ongiga singdiradi. Boshlang'ich ta'lim pedagogida esa bu bilim, ko'nikma, malaka, insoniylik tuyg'ulari ikki karra ko'p bo'lmog'i lozim. Shu bois A. Jomiyning "O'qituvchi o'z bilim, malakasini oshirish usullarini puxta egallamog'i, mustaqil ishlarini o'rganmog'i lozim" degan jumllarini ta'kidlab o'tsak mubolag'a bo'lmas.

Mamlakatimizda o'qituvchilarni tayyorlashning zamonaviy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash, talabalar ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga imkon beruvchi zarur shart-sharoitlar yaratishga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi P.F – 4947 – sonli farmoni 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ 2909 – sonli, 2017-yil 29-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Inovatsion rivojlanish Vazirligini tashkil etish to'g'risida" gi PF – 5264 – sonli qarorlari 2018-yil 25-yanvardagi "Umumiy o'rta, o'rta maxsus kasb-hunar ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF – 5313 – sonli Farmoni va boshqa sohaga tegishli me'yoriy hujjatlarda belgilab berilgan vazifalarni amalga oshirishda boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'rnini beqiyos hisoblanadi. Chunki boshlang'ich sinf o'qituvchisi maktabga ilk qadam qo'ygan o'quvchilarning savodini chiqarishda, ularni shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin egallaydi.

ASOSIY QISM

Boshlang'ich ta'lim pedagog hamda mutaxassislarining kasbiy kompetentligini oshirishda pedagogik mahorat hamda ta'lim tizimidagi zamonaviy interaktiv zamon talabiga mos xorijiy tajribalarga javob bera oladigan o'qitish ta'lim dasturlari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Quyidagi jarayonlar mutaxassislarining nazariy va amaliy jihatlari oshirishda yordam beradi.

1. **Kasbiy kompetentlik** : mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishi.
2. **Maxsus kompetentlik** : kasbiy - pedagogik faoliyatni tashkil etishga tayyorlanish, kasbiy pedagogik vazifalarni oqilona hal etish faoliyati natijalarini real baholash.

3. **Pedagogik mahorat** : o'qituvchilarni ilmiy – metodik va amaliy jihatdan tayyorlashni maqsad qilib qo'yadi. Pedagogik ijodkorlik, pedagogik topqirlik, pedagogik muloqot, o'qituvchining professional sifatlari, o'qituvchi nutqi, uning o'quvchiga har tomonlama ta'sir jihatlari, pedagogik texnika va o'qituvchining tarbiyachilik mahoratini talab etadi.

4. **Ta'lim va tarbiyaning uzviyligi** : pedagog talimni ham tarbiyani ham uzviyligini taminlay olishi, talim jarayonlarida tarbiyaning o'rnini mustahkamlab bormog'i, shu orqali nazariy bilimlarni, balki amaliy o'quvchilarini shaxs etib tarbiyalashda ularni hayotga ham tayyorlab borishi, komil inson sifatida shakllantirib bora olishi lozim.

MUAMMO VA YECHIMLAR

Boshlang'ich ta'lim pedagog hamda mutaxassislarining nazariy va amaliy jihatlarini takomillashtirishda quyidagi ko'rsatmalar yordam beradi.

1. **Pedagoglarning bilimlari va sifatlarini oshirish** : boshlang'ich sinf o'qituvchilariga DTS da belgilangan bilim, ko'nikma, malaka kompetensiyalarini shakllantirishda psixologik tayyorgarlik.

2. **Shaxsiy sifatlar** : insonparvarlik, ma'lumotlilik, ma'naviy dunyosining mazmuni, madaniyati, eruditsiyasi (iqtidori) o'z bilimini doim oshirib borish, pedagogik odobga egalik, talabchanlik, axloqiy qiyofasi, o'z o'quvchilariga o'qish, ishlash va yashashda namuna bo'la olish, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni hurmat qilish.

3. **Kasbiy sifatlar** : o'quvchi yoshlarning o'ziga xos va yosh xususiyatlarini bilish har bir o'quvchi shaxsini loyihalashtira olish, didaktik bilimlarni mavjudligi, o'z o'quv predmeti va unga doir so'ngi yangiliklarini bilish, o'quv reja, dastur, o'quv qo'llanmalar, darslik va qo'shimcha adabiyotlarni bilish, ta'lim vazifalari funksiyalari tashkil etish tamoyillari.

4. **Tekshirish va baholash** : tekshirish va baholashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilar o'zlashtirgan ma'lumotlarni tekshirish va baholashda darsliklardan foydalanish.

XULOSA

Boshlang'ich ta'lim pedagog hamda mutaxassislarining kasbiy kompetentligini nazariy va amaliy jihatlarini oshirishda quyidagilar yordam beradi :

- **Chuqur kasbiy tayyorgarlik va ma'naviy axloqiy sifatlarga ega bo'lish;**
- **Ta'lim oluvchilar huquqlariga rioya qilish ;**
- **Kafolatlangan ish sharoitidan foydalanish ;**
- **Inovatsiyalar ishlab chiqarish va amaliyotda qo'llay olish.**

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga quyidagi mexanizmlar asosida yo'naltirish kerak :

- a. **Mutaxassis fanlarini o'qitish ;**
- b. **Mutaxassis kurslar vositasida ;**
- c. **Mustaqil ta'lim vositasida ;**
- d. **Ustoz – shogird an'anasida.**

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi chuqur bilimga ega bo'lmog'i quyidagi talablarga javob bera olishi zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi, nafaqat nazariy bilimlarni egallashi balki, amaliyotda ham qo'llay olmog'i lozim. Zero boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi bog'bon bo'lsa, maktab ostonasiga endi qadam qo'ygan bola misoli endi ungan niholdir. Uni asrab avaylash , to'g'ri yo'lga yo'naltirish, uning hosilini rohatini ko'rish bog'bonlarimiz ustozlarga bog'liqdir. Shuning uchun o'qituvchidan pedagogik – psixologik xarakterga egalik ham muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'roqov Sh. Ta'lim muassasalarida o'quv tarbiyaviy jarayonini samarali tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari // Xalq ta'limi – Toshkent 2016. №5 – B 55 – 60 (13, 00, 00 ; № 2).

2. O'roqov Sh. Bo'lajak kollej o'qituvchilarida kasbiy pedagogik kompetentlikni shakllantirishning ilmiy metodik jihatlari // Sam.Du ilmiy tadqiqotlar axborotnomasi.
3. O'roqov Sh. Oliy ta'lim muassalarida mutaxassisni inovatsion tayyorlashning didaktik xususiyatlari // Ta'lim inovatsiyalar : strategiya nazariya va amaliyot. Xalqaro ilmiy maqolalar toplami. Samarqand 2018 1-qism, - B. 48 -52 .